

І. Є. Рибчич, кандидат наук з державного управління,
старший викладач кафедри спортивної медицини
та здоров'я людини Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського

О. В. Чорний, кандидат медичних наук,
директор департаменту охорони здоров'я
Чернівецької обласної державної адміністрації

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У ПЕРІОД ПАНДЕМІЧНИХ ВПЛИВІВ COVID-19 У ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ ПЕРІОД: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ

У статті зазначено, що для підвищення рівня суспільного здоров'я органи державної влади повинні реалізувати ефективно державну соціально-економічну політику. На сучасному етапі влада має нести відповідальність за управління матеріальними ресурсами та визначення пріоритетів у їх розподілі, координацію завдань з організації інформування громадян про ймовірність виникнення пандемічних викликів. У майбутньому слід очікувати подальшого розширення сервісів електронної держави, починаючи від доступу до публічних послуг і закінчуючи розвитком електронної демократії.

Сьогодні поширення отримують онлайн-сервіси, що дають змогу знизити число можливих контактів клієнтів один з одним та зі співробітниками органів державної влади. Прогнозовано будуть домінувати механізми соціальної регуляції та соціального забезпечення мінімального рівня життя в обмін на обмеження громадянських прав, що є глобальним трендом, який веде до перегляду принципів демократії на користь високого ступеня регуляції суспільного життя. Пандемія спровокувала термінові заходи із пом'якшення наслідків довготривалого характеру для фінансово-економічних систем і національної безпеки загалом.

Обґрунтовано, що криза пандемії COVID-19 спричинила базову суспільну трансформацію, яка детермінована сучасним соціально-економічним станом в Україні. Посилює вплив пандемія COVID-19 на наявні соціально-економічні кризові явища і спалахи хвороб, що лягають додатковим навантаженням на систему охорони здоров'я в нашій державі та провокують відсутність стабільності в суспільстві.

Встановлено, що як тільки соціально-економічна криза, яка викликана пандемічними впливами, буде остаточно взята під контроль, необхідно буде вжити заходів для вирішення проблеми зростання темпів продуктивності економіки протягом найближчого часу і зосередити увагу на структурних реформах соціально-економічного зростання. Особливості перебігу пандемічних впливів, доволі висока смертність, відсутність ефективних препаратів є завданням для діяльності із протидії пандемії COVID-19.

Ключові слова: пандемічні виклики, механізми, охорона здоров'я, соціально-економічна сфера, державна політика, пандемія, суспільство.

I. Ye. Rybchych, O. V. Chornyi. Public policy in the health care system during the pandemic effects of COVID-19 in the transformation period: socio-economic aspects

Authorities should be responsible for managing human and material resources and setting priorities for their allocation, coordinating training tasks, and informing citizens about the likelihood of epidemiological threats. It has been established that in order to improve the level of public health, public authorities must implement effective mechanisms of state socio-economic policy and adopt public safety programs. It is substantiated that in the near future we should expect further expansion of e-government services, starting from access to public services and ending with the development of e-democracy.

Online services that reduce the number of possible contacts of customers with each other and with government officials are becoming more widespread. Mechanisms of social regulation and social security of the minimum standard of living in exchange for restrictions on civil rights are projected to dominate, which is a global trend leading to a revision of the principles of democracy in favor of a high degree of disciplinary regulation of public life. It is proved that the crisis of the COVID-19 pandemic has led to a basic social transformation, which is determined by the current socio-economic situation in Ukraine. The pandemic has provoked urgent measures in Ukraine to mitigate the long-term effects on financial and economic systems and national security in general.

The COVID-19 pandemic is exacerbating the existing socio-economic crises and disease outbreaks, which place an additional burden on the health care system in our country and provoke a lack of stability in society. It is suggested that as soon as the socio-economic crisis caused by the epidemiological effects is finally brought under control, it will be necessary to take measures to address the growth of economic productivity in the near future, and focus on structural reforms needed to improve long-term socio-economic prospects. Unpredictable course of epidemiological influences, rather high mortality, lack of effective drugs are the task of public authorities to work to combat the spread of epidemics.

Key words: epidemiological threats, mechanisms, public health, socio-economic sphere, state policy, pandemic, society.

© І. Є. Рибчич, О. В. Чорний, 2021

Постановка проблеми. Основним завданням реформ у системі охорони здоров'я на етапі трансформацій стало стримування зростання державних витрат і підвищення ефективності охорони суспільного здоров'я. Державна політика стримування витрат проводиться за напрямками формування споживання медико-соціальних послуг шляхом встановлення терміну очікування їх надання та розвитку матеріального планування [6]. Реформування медико-санітарного обслуговування має полягати у заміщенні більш дорогого стаціонарного лікування менш дорогим амбулаторним або первинним медично-санітарним, а також розширенні надання медичної допомоги на дому і розвитку фармацевтичного менеджменту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На підставі аналізу численних праць сучасних дослідників встановлено, що останнім часом актуалізувалося розуміння того, що трансформаційні принципи взаємодії покупців і виробників медичних послуг є перешкодою для підвищення ефективності системи охорони здоров'я. Реформування державної політики надання медико-соціальних послуг важливе для того, щоб рішення про розподіл виділених на охорону здоров'я бюджетних коштів не приймалися під впливом необхідності підтримувати лікарняні інституції [9]. Необхідно актуалізувати розвиток конкуренції між споживачами за медичні організації, а також між виробниками за пацієнтів, що має розглядатися як рушійна сила підвищення ефективності фінансування охорони здоров'я.

Мета статті полягає у науково-теоретичному обґрунтуванні формування управлінських підходів із протидії пандемічним впливам у реалізації механізмів державної соціально-економічної політики у період загроз COVID-19.

Для реалізації зазначеної мети були поставлені такі *завдання*:

1. Провести аналіз державної соціально-економічної політики у період пандемічних викликів та її сучасної функціональної трансформації.
2. Обґрунтувати актуальність суспільно-владної взаємодії щодо соціального захисту населення у період пандемічних викликів COVID-19.
3. Визначити стратегічні напрями трансформації управлінських підходів із протидії пандемічним впливам COVID-19 на сучасному етапі.
4. Удосконалити механізми реалізації державної соціально-економічної політики у період пандемічних впливів COVID-19 в Україні.

Виклад основного матеріалу. Пандемія COVID-19 спричинила те, що громадянам довелося змінити повсякденне функціонування, реорганізувати роботу та освіту, піклування про дітей. Невідомо, коли буде повернення до звичайного повсякденного життя, оскільки немає можливості передбачити, як розвиватиметься ситуація. Пандемія COVID-19 – це насамперед гуманітарна криза, але вона має значні соціально-економічні наслідки, насамперед це спад економіки [8]. Звичайно, економічне зростання повернеться після закінчення епідемії, але цілком можливо, що відновлення не відбудеться швидко.

Пандемії є одним із найбільших потенційно негативних масштабних ризиків, особливо в сучасному глобалізованому світі, вони можуть спричинити високу захворюваність та смертність, а також негативні соціально-економічні наслідки. Пандемія COVID-19 спричинила глобальну рецесію, новий вірус буде стриманий не швидко. Споживчі витрати падають, люди перебувають на карантині і залишаються вдома, у короткостроковій перспективі від епідемії сильно постраждають туристична, транспортна та культурна галузі [7]. Насамперед пандемія COVID-19 зменшує пропозицію робочої сили, здебільшого тимчасово, тому що громадяни хворіють або залишаються на карантині.

Під час пандемії COVID-19 у всіх галузях економіки відбуваються спади, що може призвести до дефіциту певних товарів і підвищення їх ціни, а обмежена економічна діяльність також призводить до зниження податкових надходжень. Оскільки саме тоді, коли уряд збільшує витрати, це призводить до збільшення дефіциту бюджету та державного боргу, багато урядів уже мають надмірну заборгованість. Скорочується виробництво, а постійні витрати і заробітна плата все ще повинні бути відшкодовані, коли виникають соціально-економічні проблеми та зростає ризик банкрутства. Крім того, пандемія COVID-19 розпочалася під час економічного спаду, а поточний стан епідемії значно масштабніший [4].

Перспективи світової економіки в найближчі місяці не будуть сприятливими, навіть якщо епідемія закінчиться, відновиться виробництво до попереднього рівня економічного зростання. Враховуючи зміну економічного росту у 2021 році та реакцію людей і влади на пандемію, аналітики все частіше обговорюють не те, чи настане рецесія, а те, наскільки серйозною вона буде. Наднизькі процентні ставки не допомогли поживити надзвичайно слабе економічне зростання після рецесії, пандемія COVID-19 впливає на економіку головним чином шляхом трансформації соціокультурної поведінки людей, враховуючи соціальне дистанціювання.

Пандемія COVID-19 має значні соціальні наслідки, негативним наслідком може стати розширення повноважень уряду, що збільшить його витрати на боротьбу з цією та майбутньою пандемією, а також наступні втручання органів влади. Більш того, існує ризик, що уряди не повністю скасують свої надзвичайні повноваження і після пандемії, тому друга загроза – це посилення протекціоністських тенденцій у вигляді обмеження потоків товарів [5]. Однак варто подивитися на пандемію з дещо більш оптимістичної позиції, оскільки витрати, з якими

зустрілися країни у боротьбі з коронавірусом, свідчать про те, наскільки світ збагатився і як цінність людського життя зросла за останні десятиліття. Завдяки економічному зростанню органи влади мають достатньо виправданих заходів, навіть таких жорстких, як карантин для цілих регіонів.

Ще кілька десятиліть тому ніхто б і не подумав про такі радикальні дії у відповідь на пандемію з помірним рівнем смертності. Також є надія, що пандемія COVID-19 матиме позитивні довгострокові наслідки та підвищить обізнаність громадськості, епідемія повинна підкреслити ключову роль гігієни в охороні здоров'я населення. Нинішня система охорони здоров'я недостатньо інвестована і часто діє на межі своєї можливості безперешкодно лікувати пацієнтів, показала свою слабкість. Після закінчення карантину, тоді коли уряди заохочують роботу в Інтернеті, роботодавці зможуть зрозуміти, що в сучасній економіці не завжди потрібно штампувати жорсткий робочий час.

Актуалізовано, що повністю продуктивна робота можлива на відстані, отже, можна сподіватися, що це спостереження приведе до більшої гнучкості на ринку праці. Пандемія COVID-19 також повинна дати людям і бізнесу можливість усвідомлювати необхідність диверсифікації як джерела доходу, так і джерела постачання, оскільки проблемою багатьох компаній було те, що вони поклалися на єдиного постачальника [3]. Пандемія COVID-19 збільшує шанси серйозної глобальної рецесії. Коли епідемія закінчиться, економіка відновиться, але шанси на швидке відновлення зменшуються. Звільнення від державних зборів або, принаймні, перенесення термінів сплати податків може позитивно вплинути на фінансове становище підприємств під час пандемії.

Новим досвідом стало те, що в надзвичайних обставинах заради стримування інфекції органи влади стали готовими пожертвувати своїми цінностями і свободами громадян [2]. І, що ще важливіше і для багатьох незвичніше, громадяни у своїй більшості з цим примирилися. Була тимчасово призупинена свобода пересування людей, фіксувалися порушення права на життя, охорону здоров'я, працю і освіту, під ударом опинилася недоторканність приватного життя, активізувалися кіберзлочинці. Все виразніше звучать голоси за введення тимчасової заборони на поглинання глобальними інвесторами стратегічних компаній, що зазнають труднощів через пандемію.

Для обмеження негативних соціально-економічних наслідків пандемії реалізується антикризова фіскальна і монетарна підтримка. Фіскальна підтримка реалізується переважно на національних рівнях внаслідок збільшення бюджетних витрат, для її стимулювання на національних рівнях було прийнято низку ініціатив. Очевидно, що істотне збільшення державних видатків, а також державних запозичень призведе до зростання боргового навантаження в державах і посилення ризиків у фінансовій системі [1]. Жодна країна не здатна подолати цю кризу самотійно, і солідарність повинна залишатися загальним орієнтиром як зараз, так і після епідемії.

Тому були задіяні механізми координації, обміну інформацією, передовим досвідом та методами кризового управління, такими механізмами стали, зокрема, комітети експертів, особливо в галузі охорони здоров'я. Солідарність щодня виявлялася і продовжує проявлятися у прийомі пацієнтів, в об'єднанні зусиль для забезпечення повернення громадян, які тимчасово перебували за кордоном, а також у створенні спільних дослідницьких програм. Держави вирішили виступити з єдиною позицією у переговорах із фармацевтичними лабораторіями з питання придбання вакцин від COVID-19 із метою забезпечення поставок для громадян [10]. Ця ініціатива спрямована на забезпечення розроблення, виробництва і рівноправного і загального доступу до медичних засобів із боротьби з COVID-19, а також на підтримку систем охорони здоров'я у найбільш уразливих сегментах.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок в цьому напрямі. Державна політика насамперед має бути зосереджена на заходах із протидії пандемії та викликаних нею гуманітарних потребах, на зміцненні систем охорони здоров'я, на потенціалі щодо подолання пандемії, а також на пом'якшенні соціальних та економічних наслідків кризи шляхом підтримки приватного сектору, підприємств малого і середнього бізнесу і політичних реформ, спрямованих на скорочення рівня бідності. Повинна бути реалізована низка заходів, таких як безоплатна передача модернізованих машин швидкої допомоги і транспортних засобів для санітарної обробки, доставка індивідуальних засобів захисту і продуктових наборів. В умовах епідемії COVID-19 міжнародна солідарність і багатосторонній підхід є необхідними умовами для скоординованого та успішного подолання кризи.

Список використаних джерел:

1. Войтович Р.В. Вплив глобалізації на систему державного управління (теоретико-методологічний аналіз): монографія / за заг. ред. д-ра філос. наук, проф. В.М. Князева. Київ : Вид-во НАДУ, 2007. 680 с.
2. Державна політика у сфері охорони здоров'я: кол. моногр.: у 2 ч. / кол. авт.; упоряд. Я.Ф. Радиш; передм. та заг. ред. М.М. Білинської, Я.Ф. Радиша. Київ : НАДУ, 2013. Ч. 1. 396 с.
3. Карамішев Д.В. Стратегічне управління інноваційними процесами в системі охорони здоров'я: державні механізми: монографія. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр». – 2006. – 224 с.
4. Кравченко М.В. Система соціального захисту населення як об'єкт державної політики: методологія та практика: монографія. Київ: Інформ.-аналіт. агентство, 2012. 451 с.
5. Крентовська О. Глобальна соціальна політика і міжнародне співробітництво щодо питань старіння населення. *Демократичне врядування: науковий вісник*. 2009. Вип. 4. URL: http://vivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik4/fail/+Krentovska.pdf (дата звернення: 15.08.2020).

6. Кризина Н.П. Державна політика України в галузі охорони здоров'я: генезис, тенденції та закономірності розвитку: монографія. Київ : Вид-во НАДУ, 2007. 224 с.

7. Лаврентій Д.С. Механізм державно-приватного партнерства в процесі реформування сфери охорони здоров'я в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми держ. упр.»; М-во освіти і науки України, ПАТ «Вищ. навч. закл. «Міжрегіон. акад. упр. персоналом». Київ, 2019. 20 с.

8. Москаленко В.Ф., Грузева Т.С., Іншакова Г.В. Регламентация права на охорону здоров'я у міжнародних нормативно-правових актах. *Медицне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення)*: матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Львів, 17–18 квітня 2008р.). Львів. URL: http://medicallaw.org.ua/uploads/media/02_186_01.pdf (дата звернення: 15.08.2020).

9. Охрана здоровья и права человека: ресурсное пособие / под научн. ред. И.Я. Сеньюты (версия на рус. языке). 5-е изд., доп. Львов : Издательство ЛОБФ «Медицина и право», 2015. 989 с.

10. Палас Н. Транснаціональна модель демократії та її вплив на процеси глобального врядування в умовах сучасного світу. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*: зб. наук. пр. / Національний університет «Львівська політехніка» та ін. Львів : Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2009. Вип. 21. С. 145–150.

References:

1. Voytovych R.V. (2007), *Vplyv hlobalizatsiyi na systemu derzhavnoho upravlinnya (teoretyko-metodolohichnyy analiz)* [Influence of globalization on the system of public administration (theoretical and methodological analysis)], Monograph. Press NADU, Kyiv, 680 p. [Ukraine]

2. Edited by Bilyns'koyi M.M., Radysha Ya.F. (2013), *Derzhavna polityka u sferi okhorony zdorov'ya* [State policy in the field of health care], Col. Monograph, 2 p., Press NADU, Kyiv, P. 1. 396 p. [Ukraine]

3. Karamyshev D.V. (2006), *Stratehichne upravlinnya innovatsiyynyimi protsesamy v systemi okhorony zdorov'ya: derzhavni mekhanizmy* [Strategic management of innovation processes in the health care system: state mechanisms], Monograph, Press KharRI NADU “Mahistr”, Kharkiv, 224 p. [Ukraine]

4. Kravchenko M.V. (2012), *Systema sotsial'noho zakhystu naseleण्या yak ob'yekt derzhavnoyi polityky: metodolohiya ta praktyka* [The system of social protection as an object of state policy: methodology and practice], Monograph, Press Inform.-analit. ahentstvo, Kyiv, 451 p. [Ukraine]

5. Krentovs'ka O. (2009), “*Hlobal'na sotsial'na polityka i mizhnarodne spivrobotnytstvo shchodo pytan' starinnya naseleण्या*” [“Global Social Policy and International Cooperation on Aging”], journal *Demokratychnе vryaduvannya* [Democratic governance], vol. 4. URL : http://lvivacademy.com/vidavnytstvo_1/visnik4/fail/+Krentovska.pdf [Ukraine]

6. Kryzyna N.P. (2007), *Derzhavna polityka Ukrayiny v haluzi okhorony zdorov'ya: henezys, tendentsiyi ta zakonmirmosti rozvytku* [State policy of Ukraine in the field of health care: genesis, trends and patterns of development], Monograph, Press NADU, Kyiv, 224 p. [Ukraine]

7. Lavrentiy D.S. (2019), *Mekhanizm derzhavno-pryvatnoho partnerstva v protsesi reformuvannya sfery okhorony zdorov'ya v Ukrayini* [The mechanism of public-private partnership in the process of health care reform in Ukraine], Ph.D thesis: 25.00.02 “Mekhanizmy derzh. upr.”; press *M-vo osvity i nauky Ukrayiny, PAT “Vysshch. navch. zakl. “Mizhrehion. akad. upr. Personalom”*, Kyiv, 20 p. [Ukraine]

8. Moskalenko V.F., Hruzyeva T.S., Inshakova H.V. (2008), “*Rehlamentatsiya prava na okhoronu zdorov'ya u mizhnarodnykh normatyvno-pravovykh aktakh*” [“Regulation of the right to health care in international regulations”], materials of the II All-Ukrainian science-practict. conf. *Medychnе право Ukrayiny: pravovyy status patsiyentiv v Ukrayini ta yoho zakonodavche zabezpechennya (henezys, rozvytok, problemy i perspektyvy vdoskonalennya)* [Medical law of Ukraine: legal status of patients in Ukraine and its legislative support (genesis, development, problems and prospects for improvement)], Lviv. URL: http://medicallaw.org.ua/uploads/media/02_186_01.pdf [Ukraine]

9. Edited by Senyuty I.Ya. (2015), *Okhrana zdorov'ya i prava cheloveka* [Health protection and human rights], Resource manual, Press LOBF “Meditcina i pravo”, Lviv, 989 p. [Russian]

10. Palas N. (2009), “*Transnatsional'na model' demokratiyi ta yiyi vplyv na protsesy hlobal'noho vryaduvannya v umovakh suchasnoho svitu*” [“Transnational model of democracy and its impact on the processes of global governance in the modern world”], collection of scientific works. *Ukrayins'ka natsional'na ideya: realiyi ta perspektyvy rozvytku* [Ukrainian national idea: realities and prospects of development], Press NU «L'viv's'ka politekhnikha», vol. 21, pp. 145–150 [Ukraine]